

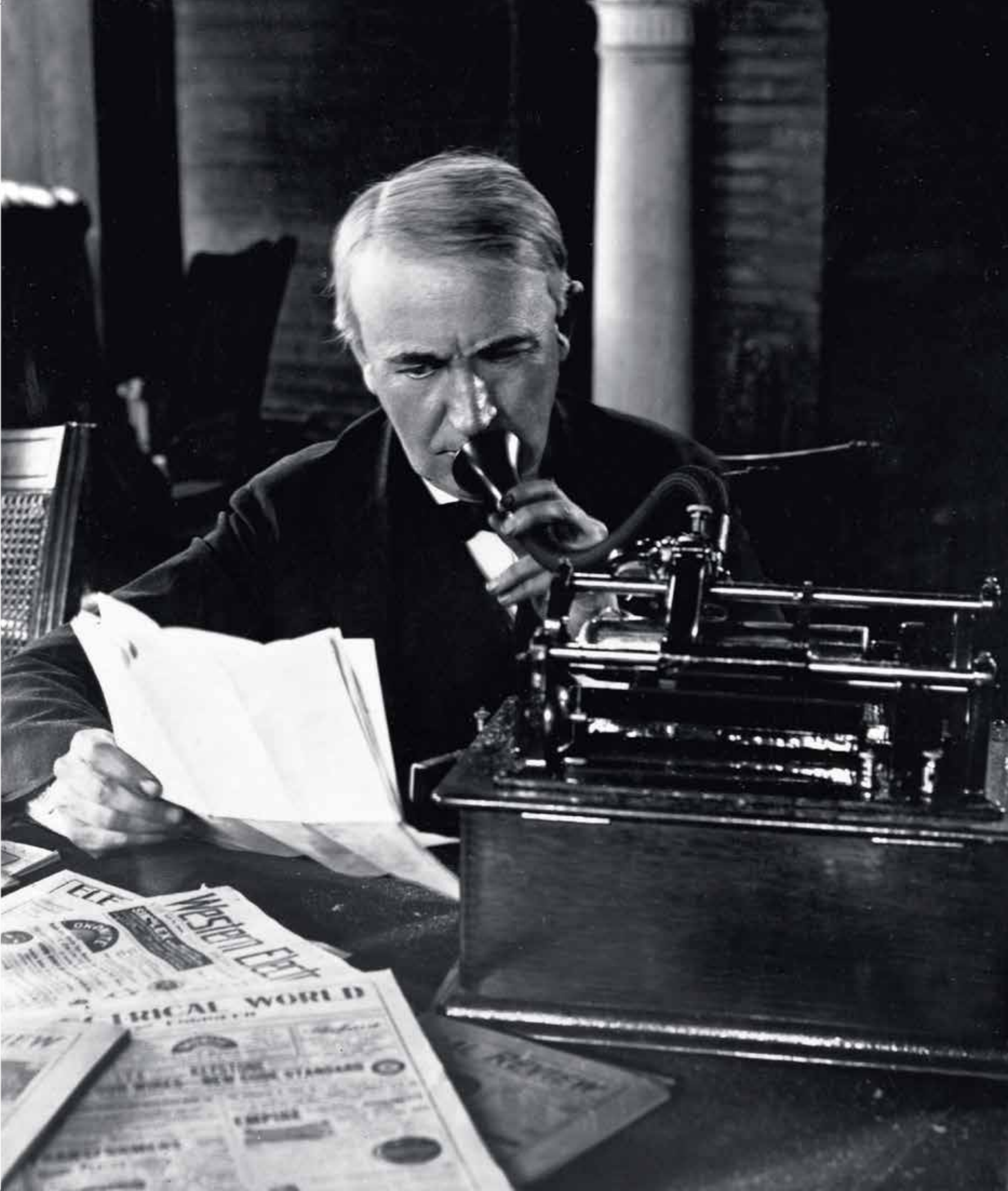
Turinys

Įvadas	6	Jamesas Watsonas ir Francis Crickas	114
Thomas Alva Edisonas	10	Johnas Fitzgeraldas Kennedy	116
Sigmundas Freudas	14	Nelsonas Mandela	124
Emmeline Pankhurst	16	Eva Perón	130
Auguste'as ir Louis Lumière'ai	20	Jonas Paulius II	134
Henry Fordas	24	Elžbieta II	140
Wilburas ir Orville'is Wrightai	28	Fidelis Castras	146
Frankas Lloydas Wrightas	32	Andy Warholas	152
Marie Curie	34	Martinas Lutheris Kingas	158
Gandhis	36	Jasiras Arafatas	164
Vladimiras Leninas	40	Neilas Armstrongas	170
Guglielmas Marconis	44	Michailas Gorbačiovas	174
Winstonas Churchillis	46	Jurijus Gagarinas	176
Josifas Stalinas	52	Elvis Presley	180
Albertas Einsteinas	56	Dalai Lama XIV	182
Pablas Picassas	58	Sadamas Huseinas	188
Franklinas Delanas Rooseveltas	64	Bobas Dylanas	192
Coco Chanel	70	Stephenas Hawkingas	196
Davidas Ben Gurionas	74	Muhammadas Ali	198
Le Corbusier	80	Lechas Wałęsa	204
Adolfas Hitleris	84	Steve'as Jobsas	206
Charles'is de Gaulle'is	90	Billas Gatesas	208
Mao Dzedongas	96	Osama bin Ladenas	210
Waltas Disney'us	102	„The Beatles“	214
Frida Kahlo	104	Markas Zuckerbergas	220
Motina Teresė	108	Autoriai ir nuotraukų šaltiniai	222

ce'oo

Thomas Alva Edisonas

Jis buvo technologinių išradimų amžiaus žvaigždė, išsiskirianti ypatinga intuicija, technologijų, rinkodaros žiniomis ir verslo įžvalga.

Jei žaistume žaidimą ir iš istorijos pašalintume Thomą Alvą Edisoną, XX amžius būtų neatpažįstamas. Jam priklausė laikas nuo paskutinio XIX amžiaus ketvirčio ir XX amžiaus pirmųjų dešimtmečių, kai moksliniai atradimai, technologijų pažanga ir verslios vidurinės klasės iškilimas sukėlė revoliuciją pasaulyje, kasdieniame gyvenime ir kultūroje. Tuo itin reikšmingu laikotarpiu labai nedaug jo kolegų išradėjų ir mokslininkų, kurių daugelis taip pat buvo apdovanoti talentu, sugebėjo sukurti tokį ekonominį ir technologinį kompleksą, kokį sukūrė jis. Iškilęs vien tik savo jėgomis ir turėjęs labai menką formalųjį išsilavinimą, jis pradėjo nuo laikraščių pardavėjo darbo geležinkelių bendrovės „Grand Trunk Western Railroad Company“ traukiniuose. Pagaliau juk ir žodis „patentas“ labiausiai siejamas su Edisono vardu. Žinoma, patentus išrado ne jis (tai padarė graikai), bet būtent Edisonas jais naudojosi itin aktyviai ir sistemingai, vien tik Jungtinėse Amerikos Valstijose per metus užregistruodamas daugiau nei tūkstantį patentų ir dar šimtus Prancūzijoje, Jungtinėje Karalystėje ir Vokietijoje. Galima teigti, kad per daugiau nei šešiasdešimt metų trukusią karjerą Edisonas vidutiniškai užregistruodavo daugiau nei vieną patentą per mėnesį. Be to, jis inicijavo (ir apgynė) tūkstančius ieškinių: mažiausiai penki šimtai iš jų buvo susiję su ankstyvosiomis kino kameromis ir projektoriais, be to, verta paminėti tai, kad jis padavė į teismą brolius Lumière'us. Kai nepavykdavo laimėti teisme, Edisonas bandė sudaryti sąjungas su konkurentais arba išstumti juos iš rinkos pirkdamas teises į tuos atradimus ir naujoves, kurie ilgainiui galėtų konkuruoti su jo išradimais.

Bene didžiausia strateginė naujovė buvo mokslinių tyrimų laboratorijos sukūrimas (Menlo Parke, Naujajame Džersyje). Joje jis įdarbino dešimtis technikų, kurių menkai viešinamas darbas labai prisidėjo prie jo sėkmės.

Thomas Edisonas demonstruoja garso įrašymo aparatą – gramofoną (kilusį iš fonografo) XIX amžiaus paskutinio dešimtmečio pradžioje. Edisonas tyrinėjo galimybes įrašyti garsus ir balsus į cilindrą (pagamintą iš aliuminio folijos, o vėliau iš vaško), siekdamas sukurti naują biuro aparatą – diktofoną. Dėl šio patento kilo arši konkurencija.

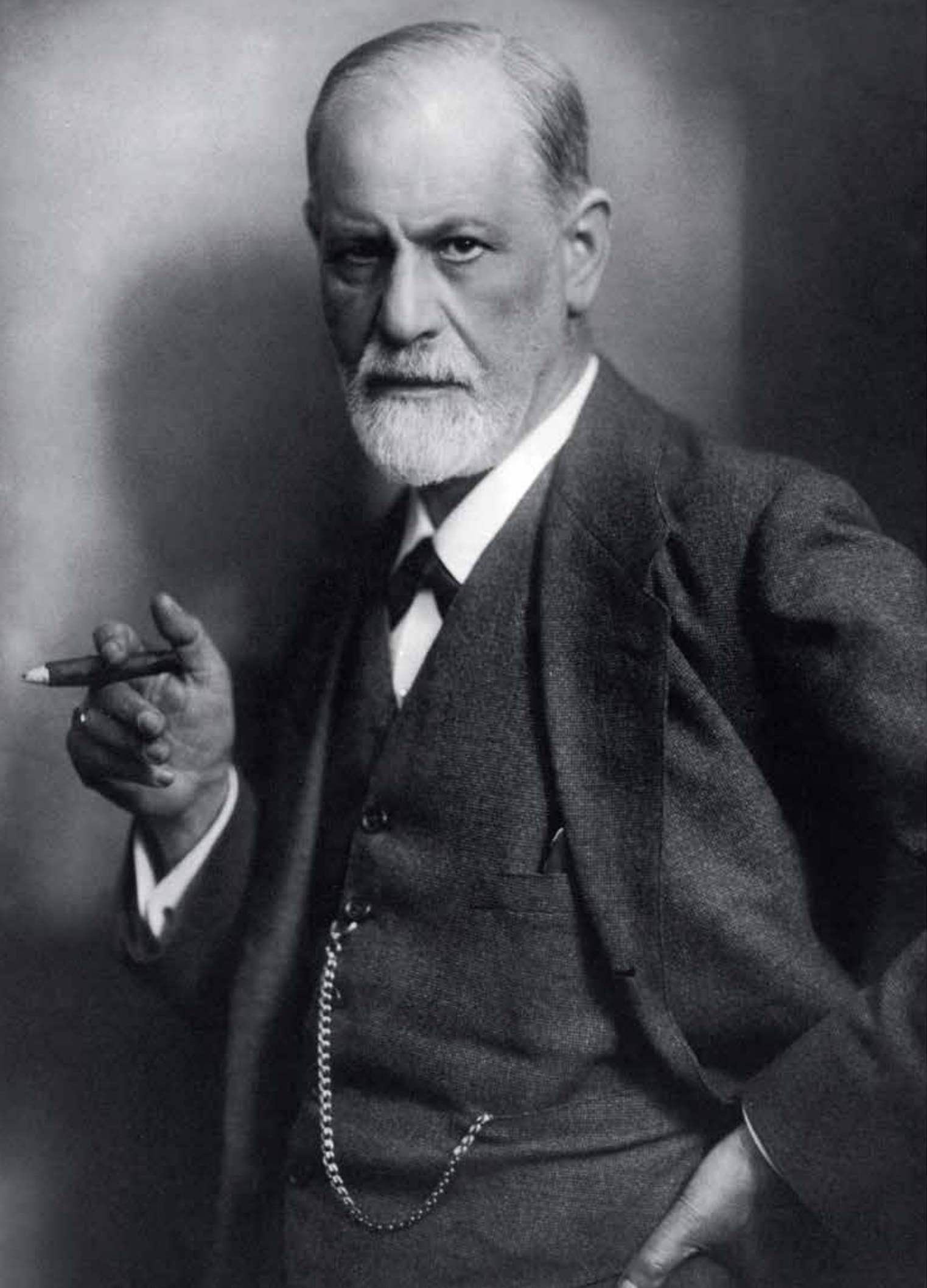
Kita vertus, sunkiau būtų pasakyti, koks yra jo didžiausias išradimas. Visgi, pagal mūsų improvizuotą balsavimą, nesunkiai laimi vienas objektas – ilgai šviečianti kaitrinė lemputė bei įrenginys, skirtas elektros energijai perduoti. „Mes padarysime taip, kad elektra būtų tokia pigi, – pranašišškai paskelbė jis, – kad tik turtingieji degins žvakes.“ Pasirodė, kad jis buvo visiškai teišus. Originaliausias Edisono išradimas veikiausiai buvo fonografas: visų nuostabai, atsirado kalbantis ir muziką grojantis aparatas. Geram laiko praleidimui labiausiai tiko jo kinetoskopas – visų kino projektorių pirmtakas. Pats makabriškiausias išradimas buvo elektros kėdė. Tačiau tarp daugybės išradimų, už kuriuos jam priskiriamu nuopelnai, neįmanoma pamiršti anglinio mikrofono, kuris buvo naudojamas telefonuose iki pat elektronikos plėtros eros, taip pat neįmanoma ignoruoti jo atliktų telegrafo, rentgeno aparato ir kalnakasybos įrangos patobulinimų. Edisonas išradingų technologinių sprendimų pateikė tiesiog šimtams mechaninių problemų. Daugeliu atvejų Edisono technologijos netrukus buvo aplenktos naujovių, prie kurių jis nenorėjo prisitaikyti, pavyzdžiui, prie gramofonuose pasiūlytų diskų arba vietoj plokštelių fonografuose naudotų cilindrų. Verta prisiminti ir nesibaigiančius teišinius ginčus, „srovių karus“, kurie kilo dėl Edisono propaguojamos nuolatinės ir Westinghouse'o kintamosios srovės. Tačiau vienas dalykas išlieka neginčijamas: tais metais, jei buvo kalbama apie naujoves ir dar vieną, kitą sensacingą atradimą, galėjai lažintis, kad su tuo koku nors būdu buvo susijęs Thomas Alva Edisonas.

Edisonas pasirėmęs į stalą savo laboratorijoje Menlo Parke, Naujajame Džersyje: didžiulis jo namas buvo paverstas mokslinių tyrimų centru. Čia, už beveik penkiasdešimties kilometrų nuo Manhatano, puikavosi dauguma Edisono išradimų – nuo fonografo iki kaitrinės lemputės. Juos jis kūrė kartu su gausia technikų ir mokslininkų komanda.

1856 m. gegužės 6 d., Pršyboras, Austrijos-Vengrijos imperija • 1939 m. rugsejo 23 d., Londonas, Jungtinė Karalystė

Sigmundas Freudas

Tai vienas labiausiai cituojamų XX amžiaus autorių. Freudas buvo provokuojantis ir novatoriškas, o kaip psichoanalizės tėvas, jis iš esmės pakeitė tai, kaip mes matome save. Jo darbai paliko neišdildomą pėdsaką šiuolaikinėje kultūroje.

Amoralus. Iškrypėliškas. Eretikas. Sekso maniakas. Išleidęs knygą „Sapnų aiškinimas“ („Die Traumdeutung“, 1900 m.), austrų psichologas Sigmundas Freudas sulaukė visos lavinos įvairiausios kritikos. Labiausiai žmones papiktino jo sąmonės samprata. Kertiniu jo psichologijos teorijos akmeniu laikyta sąmonė buvo suvokiama kaip chaotiškas instinktų ir potraukių rinkinys, kasdienį individo gyvenimą veikiantis jam pačiam to nesuvokiant. Pats linkęs kalbėti tiesiai, be užuolankų, Freudas tai apibendrino taip: „Ego nėra šeimnininkas savo paties namuose.“ Dar labiau sutirštindamas spalvas, jis pridūrė: potraukiai, kurie žmoguje ima viršų, yra seksualinio pobūdžio, ir jie pradeda veikti nuo pat tos akimirkos, kai kūdikis ima žįsti motinos krūtį. Jei tėvai į juos tinkamai nereaguoja, šie potraukiai gali degeneruoti į psichikos ligas. Tokie teiginiai puritoniškajai XX amžiaus pradžios Vienos visuomenei buvo nepriimtini, taigi pakurstė įvairiausius gandus apie asmeninį Freudo gyvenimą. Kai išleido veikalą „Isterijos tyrinėjimai“ („Studien über Hysterie“ su J. Breueriu, 1895 m.), kuriame citavo savo pokalbius seksualine tematika su jauna paciente Ida Bauer, kai kurie skaitytojai apkaltino jį turėjus romaną su paciente.

Tačiau tuo pat metu jo terapijos sėkmė ėmė traukti mokslininkų dėmesį, kuris sušvelnino kontroversijos daromą poveikį. Buvo tik vienas „kaltinimas“, su kuriuo Freudas negalėjo kovoti: tai, kad jis buvo žydas. XX amžiaus ketvirtojo dešimtmečio pabaigoje naciai pradėjo atidžiai stebėti šį senstelėjusį gydytoją. Taigi 1938 metais Freudas pasislėpė Londone, kur buvo garbingai priimtas. Psichoanalizė puolama ir šiandien: vieni ją laiko pasenusia, kiti kaltina Freudą mizoginija ir net – kaip keičiasi laikai! – moralizavimu. Tačiau jo sąmonės samprata buvo negrįžtamai novatoriška apibūdinant žmogaus esybę, kuri lig tol buvo apibrėžiama per racionalumo arba sąžinės prizmę. Šiais laikais gydymas psichoanalizės būdu psichoanalitiko kabinete ant sofos, išstūmimas, neurozė ir liapsusas, kitaip sakant, apsirikimas, trumpalaikis dėmesio ar atminties praradimas jau yra įsilieję į įprastą diskursą. O per daugiau nei šimtmetį žmogaus psichikos paslaptys papildė literatūrą, kiną, muziką ir populiariąją kultūrą.

Sigmundas Freudas 1922 metais, nufotografuotas su savo nuolatiniu „aksesuaru“ cigaru: per dieną jis jų galėdavo surūkyti net ir dvidešimt. Visgi rūkymas nebuvo vienintelė psichoanalizės pradininko yda: jis taip pat vartojo kokainą ir buvo kone apsėstas meno kūrinių bei persiškų kilimų kolekcionavimu. Jis kruopščiai analizavo savo paties silpnybes, naudodamasis savimi kaip pirmuoju subjektu konstruojant savo teorijas.

Emmeline Pankhurst

XX amžiaus pradžioje Londoną sudrebino grupė maištaujančių moterų, rengiančių demonstracijas gatvėse. Šios moterys, sufražistės, daužė parduotuvių langus ir kėlė gaisrus, kovojo už teisę balsuoti. Jų lyderė buvo Emmeline Pankhurst.

Už šalto Emmeline Goulden žvilgsnio slėpėsi širdis, kurioje užvirė kraujas nuo tada, kai ji, būdama mergaitė, išgirdo savo tėvo atodūsi: „Kaip gaila, kad ji negimė berniuku.“ Būdama keturiolikos, ji prasmuko į kovotojų dėl moterų balsavimo teisės susirinkimą ir siekis, kad moterys turėtų teisę balsuoti, tapo jos gyvenimo misija. 1894 metais su vyru Richardu Pankhurstu, kuris taip pat buvo aktyvistas, iškovojo moterims teisę balsuoti vietos rinkimuose. 1898 metais Richardui mirus, Emmeline ėmėsi vadovauti judėjimo veiklai ir sukūrė efektingus šūkius („Verčiau būsiu maištininkė, bet ne vergė“), patraukusius šimtus kitų šiai idėjai pritariančių moterų. Ji įsteigė laikraštį ir net sukūrė himną bei vėliavą, skelbiančius apie britų moterų nuoskaudas: jos jautėsi tarsi atskirtoji tauta šalyje, kuri nenorėjo, kad jos būtų jos pilietės. Emmeline skatino savo bendražyges protestuoti; buvo rengiamos aršios, neretai viešąją tvarką pažeidžiančios demonstracijos, net sukeliama gaisrai arbatinėse ir kriketo paviljonuose, jos netgi provokuodavo būti suimamos, kad spaudoje pasirodžiusios nuotraukos atkreiptų visuomenės dėmesį ir skatintų susimąstyti. Pati ji buvo suimta septynis kartus. Vyriausybė reagavo su pašaipa ir brutalumu: bado streikus surengusias protestuotojas prievarta maitindavo arba paleisdavo „peles“ (taip buvo vadinamos aktyvistės) į laisvę, atgal į demonstracijas. Pats pavadinimas „sufražistės“, kurį moterims suteikė žurnalistai, buvo menkinantis. Tačiau valdžios vyrai apsiskaičiavo: sufražistės sulaukė visuomenės palaikymo, o 1908 metais juvelyrikos dirbinių įmonė „Mappin & Webb“ sukūrė violetinės, žalios ir baltos – judėjimo spalvų – papuošalų liniją. Ir nors 1914 metais, prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui, sufražisčių veikla sulėtėjo, Emmeline nesustojo ir tęsti savo veiklos išvyko į Ameriką. 1918 metais vyriausybė – su tam tikrais apribojimais – suteikė vyresnėms nei 30 metų moterims teisę balsuoti, taip atlygindama joms už indėlį kare. 1928 metų liepą amžius buvo sumažintas iki 21 metų ir tapo toks, koks taikomas vyrams, tačiau Emmeline to jau nebepamatė. Ji mirė likus vos kelioms dienoms, palikusi tris savo taip pat aktyvistas dukras ir milijonus naujų, jau daugiau teisių turinčių Britanijos piliečių.

Įsiplieskęs Pirmasis pasaulinis karas sukėlė sufražisčių susiskaldymą. Nors kai kurios iš jų nusprendė protestus sustabdyti, Emmeline Pankhurst pasinaudojo šiuo istoriniu momentu ir išplėtė judėjimo aprėptį už Europos ribų, toliau veikdama Jungtinėje Amerikos Valstijose ir Kanadoje.

Emmeline Pankhurst

Emmeline Pankhurst vadovauja sufražisčių eisenai. Jos suburtos Moterų socialinės ir politinės sąjungos narėmis buvo ir darbininkų klasės, ir daug Londono aukštuomenės atstovų. Judėjimo sėkmei ši įvairovė buvo labai svarbi, nes užtikrino naudingus ryšius ir finansavimą iš aukštesnių politikos sluoksnių.

THE IMMORTAL CROWN
OF THE ELECT...
AT OUR HEROES

MAREHAL

Auguste'as ir Louis Lumière'ai

1892–1896 metais patentų biuruose visame pasaulyje buvo užregistruoti net 126 patentai įrenginių, „leidžiančių paveikslėliams judėti“. Vieno tokio, kuris prigijo, likimas slypėjo pavadinime: Lumière, kaip šviesa kino juostai, tapo esminiu vadinamojo septintojo meno elementu.

Antoine'as Lumière'as, Auguste'o ir Louis tėvas, jau buvo sėkmingas fotomenininkas Lione (Prancūzija), kai 1894 metais pamatė kinetoskopo pristatymą. Genialiojo Thomo Alvoso Edisono sukurtas išradimas atrodė kaip medinė spintelė. Jos viršuje buvo okuliaras: žiūrėdamas į vidų iš gana nepatogios padėties, žiūrovas galėjo stebėti vaizdus judančioje juostoje. Grįžęs namo, tėvas Lumière'as pareiškė: „Išimkite vaizdą iš tos dėžės.“

Auguste'as ir Louis į šiuos žodžius pažvelgė rimtai ir po metų sukūrė sinematografą. Ištiesę baltą lakštą, skirtą ekranui, pardavę apie trisdešimt bilietų į maždaug pusvalandžio trukmės kino seansus, 1895 metų gruodžio 28 dieną Paryžiaus – *Ville Lumière, ça va sans dire** – kavinės „Grand Café“ salėje „Salon Indien“ („Indiškame salone“) – Auguste'as ir Louis pristatė savo išradimą. Jis sulaukė tikro triumfo. Viešas seansas užkariavo publiką: kartu jie juokėsi, verkė iš džiaugsmo ir iš baimės gniaužė kvapą. Dabar jau legenda tapusi žiūrovų reakcija yra epizodas, kuriame rodomas traukinys La Siotos traukinių stotyje: kadras nufilmuotas iš pozicijos tarsi nuo bėgių ir atrodo, kad traukinys rėžiasi į žiūrovus. (Ne vienas žiūrovas paliko salę bėgdamas.)

Sinematografas taip pat atvėrė galimybę žvilgtelėti į tolimus, tuo metu kone nepasiekiamus pasaulius: Lumière'ų filmuose buvo galima išvysti jūrą, Neapolį, koridą,

---

* Savaiame suprantama, šviesos mieste (pranc.). Tuo pačiu šalia Paryžiaus, kaip šviesos miesto, sužaižaruoja ir kita reikšmė – Lumière'ų miestas. (*vert. past.*)

Auguste'as (kairėje) ir Louis Lumière'ai. Jie įgijo prestižinių aukštųjų mokyklų „La Martinière“ diplomus Lione, pirmasis – chemijos, o antrasis – fizikos. Būdami paaugliai, jie pradėjo dirbti kartu su fotografu ir antreprenieriu tėvu Antoine'u ir iš karto įdiegė svarbių naujovių fotografijos plokštelių gamybos srityje.

Jungtinės Karalystės karalių Eduardą VII ir net Japoniją bei Kiniją.

Tačiau jų darbai neapsiribojo vien dokumentikos žanro įvedimu. Broliai Lumière'ai taip pat padėjo pagrindus vaidybiniam filmams savo sukurta kino juosta „Aplaištytas laistytojas“ („L'arroseur arrosé“). Tai trumpametražis filmas, kuriame sodininkas tampa berniukščio pokšto auka.

Vos per kelerius metus bendrovė „Société Lumière“ atidarė kino teatrus visame pasaulyje – net Kuboje ir Meksikoje. Tačiau naujų pergalių trokštantys Auguste'as ir Louis 1902 metais perleido savo patentą kitiems broliams (Pathésams, kurie padėjo pagrindus prancūzų kinui), kad galėtų atsidėti spalvotai fotografijai – išradimui, kuris jiems atrodė perspektyvesnis. Sakoma, kad Lumière'ai padarė išvadą: „Kinas yra išradimas, neturintis jokios ateities.“ Tačiau tai tikriausiai tėra pagiežingas, vėliau legendiniu tapęs gandas.

Kadras iš vieno garsiausių trumpametražių brolių Lumière'ų filmų „Traukinio atvykimas į La Siotos stotį“ („L'Arrivée d'un train en gare de La Ciotat“). Pirmą kartą jis buvo parodytas 1896 metų sausį. Judantis traukinys ir beveik iš priekio vedama kamera, siekiant formuoti ilgos perspektyvos kadra, demonstruoja kino galimybes ir parodo, kad Lumière'ai buvo ne tik produktyvūs išradėjai, bet ir gabūs režisieriai.